

ЗАТВЕРДЖЕНО:
методичною радою університету
від 25.08.2025 (протокол №1)

Силабус
освітнього компонента
«Психолінгвістика»
2025–2026 навчальний рік

Освітні програми:	ОПП «Середня освіта (українська мова і література, резильєнтні практики)»
Спеціальність:	A4 Середня освіта
Предметна спеціальність:	A4.01 Середня освіта (українська мова і література, резильєнтні практики)
Галузь знань:	A Освіта
Рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни:	обов'язкова
Викладач:	кандидат філологічних наук, доцент Ольга СОПІНА
Посилання на сайт:	https://bdpu.org.ua/teachers/sopina-syenicheva-olga-anatoliyivna/
Контактний телефон:	0506404005
Email викладача:	senichevaolga76@gmail.com
Консультації:	четвер, 14.20–15.50

Обсяг курсу:

Кількість кредитів / годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3 / 90 год.	денна	14	14	72 год.	залік

Семестр: весняний.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: мова, мислення, свідомість, породження і сприйняття мовлення, дитяче мовлення, психолінгвістичні методи дослідження.

Мета та завдання курсу: опанування психолінгвістичної теоретичної бази, набуття здобувачами освіти знань щодо основних психолінгвістичних проблем, формування цілісних уявлень про мовленнєву діяльність людини, породження і сприйняття мовлення. «Психолінгвістика» – базовий освітній компонент в системі мовно-психологічної підготовки здобувачів галузі вищої освіти, який допомагає студентам опанувати основні поняття психолінгвістики і методи дослідження, отримати уявлення про психолінгвістику як міждисциплінарну науку, що допоможе здобувачам вищої освіти краще зрозуміти процес породження мовлення, основні напрями і перспективи фундаментальних і прикладних досліджень психолінгвістики, а також отримати знання про психологічні процеси, які проходять під час спілкування людей.

Компетентності та програмні результати навчання:

ЗК-1. Здатність вчитися, оволодівати сучасними науковими знаннями предметної галузі та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ЗК-3. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, критичний аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси і технології в освітньому процесі та професійній діяльності.

ЗК-5. Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК-8. Здатність забезпечувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища, зберігати особисте фізичне та психоемоційне здоров'я, керувати власними емоційними станами в ході освітньої і професійної діяльності; дотримуватися культур и здорового й безпечного способу життя та формувати її у здобувачів освіти.

ФК 01. Здатність застосовувати систематизовані наукові знання в професійній діяльності відповідно до предметної спеціальності.

ФК 09. Здатність аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

ФК 13. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й створення зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку мовлення здобувачів освіти в процесі говоріння й підготовки творчих робіт.

ПР 05. Добирати доцільні форми та методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; аналізувати динаміку особистісного розвитку учнів, визначати ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

ПР 06. Проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технологій здоров'язбереження під час освітнього процесу, способів запобігання та протидії негативним впливам на особистість, налагоджувати ефективну співпрацю з учнями, батьками (особами, які виконують їхні функції) та представниками професійного колективу.

ПР 07. Застосовувати систематизовані наукові знання в професійній діяльності відповідно до предметної спеціальності, оперувати базовими категоріями та поняттями предметної галузі спеціальності.

Зміст курсу:

Тема 1. Психолінгвістика як наука і навчальна дисципліна. Психолінгвістика як наука про мовленнєву діяльність. Об'єкт і предмет психолінгвістики. Визначення психолінгвістики. Причини появи психолінгвістики. Міждисциплінарність психолінгвістики. Основні теоретичні проблеми дисципліни.

Тема 2. Основні поняття психолінгвістики. Мова – мовлення – мовленнєва діяльність. Теоретичні моделі продукування мовлення та сприймання мовлення: стохастична модель, модель безпосередніх складових, трансформаційно-генеративна граматики Н. Хомського, модель Л. С. Виготського, модель О. Р. Лурії.

Тема 3. Методи психолінгвістичних досліджень. Загальна характеристика експериментальних психолінгвістичних досліджень. Прямі експериментальні методики: методики семантичного шкалування; методика семантичної взаємодії; методика доповнення; методика завершення речень; асоціативні методики. Непрямі експериментальні методики: методика непрямого дослідження семантики; методика компонентного аналізу; метод класифікації; 21 лінгвістичний експеримент; формувальний експеримент. Особливості застосування дискурс-аналізу у психолінгвістиці – формування методу – типізація дискурсів.

Тема 4. Становлення та розвиток психолінгвістики. Особливості взаємодії психології та лінгвістики (поч. ХІХ – сер. ХХ ст.). Наукові пошуки психолінгвістичних шкіл: американський напрям у психолінгвістиці, європейський напрям у психолінгвістиці, радянський напрям у психолінгвістиці (теорія мовленнєвої діяльності). Особливості сучасної психолінгвістики.

Тема 5. Прикладні аспекти психолінгвістики. Теорії походження мовлення. Продукування мовлення як процес. Моделі породження мовлення: стохастична модель; модель

безпосередніх складових; трансформаційно-генеративна граматики Н. Хомського; модель Л. С. Виготського; модель О. Р. Лурії.

Тема 6. Онтогенез мовлення. Дитяче мовлення як предмет дослідження і самоцінний об'єкт. Теорія вроджених знань. Розвиток мовлення дитини до 3-х років: домовленнєвий етап; етап первинного освоєння мови; етап засвоєння граматики. Двослівні висловлювання (проторечення) у ранньому дитячому мовленні. Евристичний принцип у засвоєнні мови дитиною. Подальший розвиток дитячого мовлення.

Тема 7. Мовна особистість у психолінгвістиці. Проблемні аспекти оволодіння мовленням та мовленнєві розлади. Мовлення в стані емоційного напруження та в змінених станах свідомості. Порушення мовлення при акцентуаціях та психопатіях. Порушення мовлення при окремих захворюваннях. Розмовна жестова мова глухих як приклад знакової системи.

Методи навчання: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, навчальна дискусія), наочні (ілюстрації, презентації), практичні (виконання вправ) з використанням засобів дистанційного навчання (інтерактивні комп'ютерні відеоконференції, консультації online на базі освітньої платформи «Zoom» та месенджерів (Telegram, Viber); пояснювально-ілюстративний; частково-пошуковий (евристичний); індуктивні, дедуктивні, метод аналогій, самостійна робота з електронним навчально-методичним комплексом.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): обов'язкове дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти («Положення про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті» (http://bdpu.org/wp-content/uploads/2020/03/akademdobrochesnist-_sayt.pdf)), а саме: самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою даної навчальної дисципліни; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації. Дозволяється користуватися технологіями штучного інтелекту, однак жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: освітні платформи інтерактивної взаємодії у форматі відеоконференції Zoom; віртуальне навчальне середовище «Moodle» університету, що містить навчально-методичний комплекс освітньої компоненти для ефективної взаємодії, самоосвіти та контролю освітніх результатів здобувачів; Google-сервіси (Кеер, документи, презентації, форми, чат, календар, диск); ноутбук.

Система оцінювання та вимоги: внутрішня університетська 100-бальна шкала.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час заліку (50+50=100) (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Розподіл набраних здобувачем вищої освіти балів під час поточного контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	1-17	18-25	26-29	30-32	33-39	40-45	46-50
	F	FX	E	D	C	B	A
	не зараховано			зараховано			
Практичне заняття 1	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3

Практичне заняття 2	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 3	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 4	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 5	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 6	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 7	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Самостійна робота	10	12	15	20	24	27	29
Разом максимальна кількість набраних балів	17	23,2	27,6	34	40,1	45,2	50

Підсумковий контроль відбувається у формі тестування.

Таблиця 2

Розподіл набраних здобувачем вищої освіти балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	1-17	18-24	25-28	29-32	33-38	39-44	45-50
	F	FX	E	D	C	B	A
Максимальна кількість набраних балів	17	24	28	34	40	45	50

Після вивчення освітнього компонента результати досягнень здобувачів освіти конвертуються в шкалу ECTS шляхом ранжування навчальних досягнень.

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Узагальнені критерії оцінювання:

- «А», 90–100 балів – здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, уміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну

інформацію, уміє використовувати набуті компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування й нахили;

- «В», 78–89 балів – здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв’язує вправи й задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- «С», 65–77 балів – здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, у цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

- «D», 58–64 бали – здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання й розуміння основних положень; із допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- «E», 50–57 бали – здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні (обсяг набутих компетентностей здобувача відповідає мінімальним критеріям);

- «FX», 35–49 балів – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу (до 20 %);

- «F», 1–34 бали – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання й відтворення окремих фактів, елементів, об’єктів.

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація):

Основний

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Академія, 2009. 376 с.

2. Бацевич Ф. С. Філософія мови: історія лінгвофілософських учень : підручник. 2-ге вид., стереотип. Київ : Академія, 2011. 240 с.

3. Засекіна Л. В. Психолінгвістична діагностика / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 168 с.

4. Калмикова Л. О. Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Л. О. Калмикова, Г. В. Калмиков, І. М. Лапшина, Н. В. Харченко. Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький пед. ін-т, 2008. 325 с.

5. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 208 с.

6. Савінова Н. В. Психолінгвістика : навчально-методичний посібник / Н.В. Савінова, М.І. Берегова. Миколаїв: Видавець Торубара В.В., 2020. 92 с.

Додатковий

7. Варзацька Л. Проектна діяльність у системі компетентнісної мовної освіти. *Дивослово*. 2012. № 9. С. 7–9.

8. Гутник В. М. Психолінгвістичні особливості формування фонетичної компетенції у майбутніх учителів німецької. *Вісник КНЛУ*. Вип. 16. 2009. С. 60–68.

9. Донченко Т. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема. *Дивослово*. 2006. № 5. С. 2–5.

10. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення : професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. Донецьк : ТОВ ВКФ “БАО”, 2004. 480 с.

11. Калмикова Л. О. Вища освіта України і нейролінгвістичний, психолінгвістичний та соціально-мовний аспекти. *Проблеми освіти*. № 74. Ч. 1. 2013. С. 11–17.

12. Калмикова Л. О. Діяльнісна психолінгвістика Л.С. Виготського. *Психолінгвістика: [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний*

університет імені Григорія Сковороди»]. Переяслав-Хмельницький: ПП “СКД”, 2012. Вип. 9. С. 62–69.

13. Калмикова Л.О. Проблеми мислення, мовлення і внутрішнього діалогізму особистості. *Психолінгвістика: [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]*. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2013. Вип. 14. С. 185–198.

14. Калмикова Л.О. Теорія формування у дітей дошкільного віку мовленнєвої діяльності. *Психолінгвістика: [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]*. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2012. Вип. 11. С. 37–46.

15. Ковальова О. А. Модель соціально-комунікативної компетентності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 11 (30). С. 27–33.

16. Лук'янчук Н. В. Психолого-педагогічна модель формування соціально-комунікативної компетентності обдарованих учнів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 4 (47). С. 24–28. 20

17. Помилуйко В. Діагностика розвитку соціально-комунікативної компетентності дорослих. *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. 2017. Вип. 22 (1), С. 175–186.

18. Sopina O. Implementing Neuropedagogical Innovation in Schools: From Theory to Practice. *BRAIN Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience journal* / O. Piddubna, A. Maksymchuk, D. Lytvychenko, O. Revutska, M. Moskalenko. Vol. 14. 2023. P. 37–58. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/brain/article/view/5979>.

19. Sopina O. Spelling Norms of the Modern Ukrainian Language in the Context of Neurolinguistics / S. Shuliak, M. Hnatyuk, O. Sopina, V. Diakiv, T. Nikolashyna, O. Khudenko. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. Vol. 16. No 3. 2025. P. 271–281. DOI: <https://doi.org/10.70594/brain/16.3/18>.

Інтернет-ресурси

20. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>.

21. Лінгвістичний портал «MOVA.info»: <http://www.mova.info>.

22. Wikipedia: <http://www.wikipedia.org>.

23. Український лінгвістичний портал: <http://www.ulif.org.ua/ulif/>.

24. Портал української мови та культури: <http://slovnyk.net/>.